

Öarna – Jura, Mull, Skye och Orkney – 19 okt. 2003.

Eftersom Whiskies från Islay tidigare hade provats, var det nu dags för att göra en provning med whiskies från öar norr om Islay, nämligen Jura, Mull, Skye och Orkneyöarna. Provningsledaren Ingemar Giös (IG) visade först en karta över Skottlands olika whiskyområden och kommenterade igen de områden Telge Whisky Sällskap (TWS) tidigare hade haft påprovningarna. Bland annat nämndes att ett nytt destilleri håller på att byggas på Shetlandsöarna, som därmed konkurrerar med Mackmyra Destilleri om att vara världens nordligaste destilleri, eftersom båda destillerierna ligger strax norr om 60 n.br.

Utmärkande för de fyra whiskysorter, som skulle provas var att två var mycket rökiga medan de andra två var mycket lité rökiga. IG kommenterade att det finns ett ytterligare destilleri på Orkneyöarna, som inte var med i provningen, nämligen Scapa. Det som utmärker whisky från Scapa är att den inte alls är rökig.

IG berättade sedan om en bok som skrevs av Dr. Johnson 1775 med titeln "Journey to the Western Isles of Scotland". I boken beskrevs mycket m ånde med vilken stor gästfrihet som skottarna trakterade sina gäster, vilka kom på besök till Hebriderna. Gästen fick sammanlagt fyra "drams" innan grötkosten och var och en av dessa "drams" hade sitt speciella gaeliska namn.

Eftersom rökiga sorter provades, repeterades i korthet hur man framställer en rökig whisky. Se utförligt referat om denna framställning från Islayreferatet!

Rökningsgraden mäts i ppm (parts per million) fenoler. På Islay finns de rökiga sorterna Ardbeg (50 ppm) och Laphroaig (30 ppm). Som jämförelse kan nämnas att Talisker har 25 ppm medan Highland Park har 20 % av sitt mältade korn med 20 ppm medan resterande mältat korn inte alls är rökt.

En OH-bild visades från ett fatfyllningsrum.

Fatfyllningsrummet

Innan den nydestillerade spriten tappas på ekfat för att lagras späds den vanligen med vatten från destilleriets källa, dvs. samma vatten som används vid mäsningen. Vid lagringens början skall spriten ha en alkoholstyrka på mellan 63.5 – 68.5 %.

Innan fyllningen kontrolleras faten noga för att de inte skall ha några sprickor eller felaktigheter, som skulle kunna orsaka läckage under lagringen. Mängden sprit antecknas i en liggare. Allt kontrolleras av skattetjänstemän. En konisk träplugg lindad med ett stycke juteväv bankas fast i fatets tapphål. På fatgaveln mäts destilleriets namn, destilleringsåret, fatnumret och antal liter fatet fyllts med. Fatet rullas sedan till lagerhusen.

Det finns två typer av lagerhus, nämligen de traditionella, som kallas *dunnage warehouse* och de moderna, vilka heter *racked warehouse*. Utmärkande för dessa lagerhus är:

A. *Dunnage warehouse*

De är ofta byggda av sten med en sluten fasad utan fönster och med jordgolv. Det är viktigt med låg temperatur och hög fuktighet, vilket ger en mildare och mer angenäm whisky. Ekfaten förvaras liggande påträplankor upp till tre våningars höjd

B. *Racked warehouse*

- 1) Hyllagerhus som kan vara stora som flyghangarer och har ofta klimatanläggningar. Faten hissas upp och skjuts in påhyllor, som kan vara 15 våningar höga.
- 2) Ju större ekfat desto längre mognadstid. Ett fat på 250 L minskar årligen med cirka 4 L och efter 10 år har nästan 50 L avdunstat. Sammanlagt beräknas nästan 10 miljoner L whisky avdunsta varje år i Skottland, vilket kallas "Angels share"
- 3) En variant av racked warehouse är *palletised warehouse*. I dessa förvaras ekfaten stående nio och nio pålastpallar.
- 4) Vissa destillerier gör en *slutlagring (finishing)*, som innebär att whiskyn lagras påfat, som innehållit en helt annan sorts sprit eller vin än de fat whiskyn först lagrats på
- 5) Exempel är *portvinsfat*, som ger en klar rödaktig färgton, bärlik doft och frisk sötma. *Madeirafat* orsakar en djupröd bärnstensfärg och en fyllig, mild anstrykning av citrus. *Romfat* slutligen ger ett grönaktigt färgskimmer, en viss kryddighet samt en tendens till vaniljsmak.

IG kommenterade sedan hur man kommer till de olika destillerierna. Beträffande *Isle of Jura* åker man först till Port Askaig på ön Islay, vilket tar cirka 2 timmar från Kennacraig på "fastlandet". Med färja tar det sedan bara 5 min över till byn Feolin på ön Jura.

Vill man åka till destilleriet *Tobermore* på ön Mull kan man göra det på olika sätt. Ett alternativ är att ta färjan från Oban till Craignure på Mull, vilket tar cirka 40 min. En kortare färjtur, nämligen 15 min. går från Lochaline norr om Oban till Fishnish på Mull. Slutligen kan man åka direkt till *Tobermore* med färja från Kilchoan.

Till *Talisker* på ön Skye kan man åka bil över en bro (broavgift) från Kyle of Lochals till Kyleakin på ön. Nordväst om Fort William finns hamnen Glenelg, varifrån en färja går till Kylesheha på Skye. Ytterligare en färja går från Mallaig till Armadale på ön.

Från Inverness finns buss till John O'Groats. Därifrån med färja till Burwick på Orkney. Bussen fortsätter sedan till Kirkwall. Ett annat alternativ är att åka från fiskehamnen Scrabster med färja till Stromness på Orkney. Den färjan tar bil. Från Stromness går buss till Kirkwall.

Destilleriet *Scapa* är stängt för renovering och öppnar först i slutet av år 2004. Destilleriet *Highland Park* ligger på ångvägsavstånd från Kirkwall.

Innan provningen skulle börja berättade IG om de whiskies, som ingick i provningen.

ISLE OF JURA

Destilleriet finns på ön Jura, som ligger norr om ön Islay. Antalet bofasta är cirka 200, medan det finns > 5000 kronhjortar på ön. Klimatet är mycket mildt beroende på golfströmmen och det finns palmer i närheten av destilleriet.

Egenskaper avseende den 10 åriga whiskyn

Svagt halmfärgad, mild, något söt, mycket lité rökig. Det mältade kornet köps från Port Ellen.

Destilleriets pannhalsar är mycket höga, vilket kan vara en orsak till den milda whiskyn. I smaken påminner den om Höglandswhiskyn, vilket man också kan se i annon-seringen om Isle of Jura, nämligen "The Highland from the Island".

George Orwell skrev 1948 på öns norra del romanen 1984. Som minne av hans vistelse på ön finns en begränsad upplaga av en 19 år lagrad whisky benämnd Jura 1984, som är slutlagrad i selekterade olorosofat.

Formen på flaskan liknar inte någon annan whiskyflaskas form. Destilleriets hemsida är www.isleofjura.com

TOBERMORY

Destilleriet finns på ön Mull.

Egenskaper avseende den 10 åriga whiskyn

Ljust bärnstensfärgad, något söt doft och smak (honung), torr

Under 2:a världskriget användes destilleriet som matsal för de flottister som var stationerade vid flottbasen Tobermory.

Whiskyn lagras i destilleriet Deanstons lagerhus på fastlandet. Destilleriet var också stängt under ett antal år och fungerade bl.a. som transformatorstation och man lagrade cheddarost mellan jäskaren! Orsaken var att destilleriet var i ekonomisk knipa under 1980-talet och såde lagerhusen för att byggas om till bostäder. Det innebär att lagringen inte har ön Mulls speciella havsklimat.

En rökig whisky tillverkas också nämligen Ledaig. Namnet betyder på gaeliska säker hamn. Det var troligen anledningen till att en flottbas fanns i Tobermory under 2:a världskriget. För Ledaigwhiskyn har man två destillationspannor i en separat enhet i pannhuset. Däremot har man gemensamt mäskkar och jäskar med Tobermory-whiskyn.

Tobermory säljs i grön flaska med texten tryckt direkt på glaset. Kontrollera att det står single malt på Tobermorywhiskyn! I annat fall är det en vatted malt med Ledaig blandat med single malts från andra destillerier mellan åren 1981 – 1990.

TALISKER

Destilleriet finns på ön Skye.

Egenskaper avseende den 10 åriga whiskyn

Djupt bärnstensfärgat/gyllene, rökig doft och smak, pepprig, viskös, lång eftersmak. Det mältade kornet köps från mälterianläggningen Glen Ord på "fastlandet".

Trippeldestillerad fram till 1928. Har liksom destilleriet Dalwhinnie vattenbehållare (worm tubs), som kyler spriten i de spiraliserade kopparrören. Vattenbehållarna finns utanpå pannhuset och man saknar således konventionella kondensorer.

Jäsningen är 60 timmar mot den vanliga tidsperioden på 48 timmar. Dessutom finns en reningsanordning på pannorna, som innebär att rör leder tillbaka spriten för ytterligare en destillering. Påsätt och vis en enklare typ av trippeldestillering. Spriten blir på så sätt renare.

Trots att man upplever whiskyn som skarp är rökigheten beträffande fenoler inte mer än 25 ppm. Jämför då med Speysidewhiskyn, som i allmänhet har en rökighet mellan 2-6 ppm! Anledningen till att man upplever whiskyn så skarp är troligen också att alkoholhalten är 45.8 %. En speciell Distillers Edition finns där slutlagringen skett i sherryfat under 6 månader. Talisker ingår bl.a. i J.Walkers blended whiskies.

Författaren till Skattkammaröns den skotska skalden Robert L. Stevenson ansåg 1880 att Talisker var en av "kungarna" bland alla whiskysorter. Talisker har också under årens lopp fått en mängd utmärkelser vid internationella spritutställningar.

HIGHLAND PARK

Destilleriet är ett av de två destillerier som finns på Orkneyöarna. Det andra destilleriet är *Scapa*.

Egenskaper avseende den 12 åriga whiskyn

Rödaktigt bärnstensfärgad, aromatisk (ljung) doft, smakmässigt mild, rökig viskös med lång eftersmak

Highland Park är för närvarande Skottlands nordligaste destilleri. Under 2:a världskriget använde kanadensiska flottister (60 000 under sex år!) stationerade i Kirkwall jäskaren som badkar!

Fortfarande mäلتas korn traditionellt på golv, men det räcker endast för 1/5 av behovet. Kornet röks med specifikationen 20 ppm. Resterande mäلتat korn som inte är rökt kommer från Tamdhu i Speyside.

Man har ett automatiskt spritskåp, vilket innebär att en sensor finns på spritpannornas halsar och indikerar när "the middle cut" börjar.

Anses av många whisky-kännare vara en av de bästa single malt whiskysorterna. År 1984 utfördes ett blindtest med sex olika single malts. Highland Park var den enda whisky, som fick högsta poäng (100).

Av produktionen går 90 % till blended whisky t ex Cutty Sark och Famous Grouse, men Highland Park ingår i ytterligare 20-30 blended whiskies.

Efter provningen fortsatte diskussionerna i Torpas matsal, där Jussi och Michel hade ordnat med öl och en landgång. Olika whiskies fanns sedan att köpa till kaffet.

Vid datorn Ingemar Giös